

Резюмета на предлаганите за рецензия научни трудове

на

доц. д-р Тодор Илиев Мишев,

кандидат за конкурс за заемане на академичната длъжност професор в професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по история (Дидактика на историята), обявен в ДВ, бр. 102 от 12.12.2014

Монографии:

1. Историята – дидактика, методика, краезнание. С. 2014г, 427 стр.

Монографията обобщава в три отделни тематични направления десетгодишните изследвания на автора. Всички те са свързани с училищното и извънучилищното историческо образование, историята на България и регионалната история (историческото краезнание).

В Раздел № 1 „Дидактика на историята” се изследва влиянието на политическата конюнктура и други извънучилищни фактори (медии, семейна среда) върху учителите, учениците и учебниците по история. Изследвани са част от трансформациите на Академичната история към условно наречените „училищна история” и „медийна история”. Проследени са връзките и взаимодействията на историята с предметите по т.нар. „Гражданско образование” – „Гражданско учение” (1879-1944) и „Свят и личност” (2000-2014 г.). Установени са т.нар. „Дидактически преходи на историята” от училище към университет, от университет към обществено образование. Дадени са примери и са проучени влиянията на историята и нейното използване в медийните изяви на политиците. Посочени са отделни моменти, в които историята влияе върху самосъзнанието и поведенческите прояви на учениците извън училище, практическите им действия в настоящето и представите им за бъдещето. За първи път са направени изследвания върху кандидатстудентските теми по история в СУ, които са показател за своеобразните междинни знания между училището и университета, и които донякъде показват своеобразното „входно ниво” на ученика в СУ. За първи път са направени проучванията за възможностите на студентите да се

справят с т.нар. „хипотетична история” – едно сериозно направление в чуждата философска и историко-дидактическа мисъл, но слабо застъпено в България.

В Раздел № 2 – „Методика” изследванията са в няколко посоки. Първата е количеството на историческата фактология в учебното съдържание основно за периода от 1879 до 2014 г. както и в няколко учебника от Възраждането. Втората е проследяване миналото и днешните реалности при използването на историческите понятия, тяхното влияние върху обективността на изложението, влиянието им върху ученическата аудитория. Третата посока на изследванията е направа на сравнителна характеристика между академично изследване, урочен текст, ученически знания. Установени са определени несъответствия между количеството на фактологията и възрастовите психологически характеристики на учениците. Сравнителните характеристики са правени хронологически (от Възраждането до днес) и успоредно (от три до пет учебника), които функционират едновременно в едно и също историческо време.

В раздел № 3 – „Историческо краезнание”, авторът съвсем съзнателно не е работил в сферата на теорията. Изследвани са конкретни обекти и личности, които имат отношение към образованието и възпитанието – ЦДГ „Ален мак” (1985-2002 г.), НУ „Петър Берон” (1906-1956), читалище „Ангел Димитров (1972-2002), народният учител Георги М. Казаков (1900-1983). Целта е да се установи тяхната роля в конкретната регионална среда при естествената обвързаност на образователния процес с окръжаващата среда – политика, икономика, социален статус на населението. Особено внимание е обърнато и на църквата и нейната роля в историко-дидактическите и историко-географски представи на учениците.

2. Дидактика на историята (минало и съвремие). С. 2015г. 426 стр.

Монографията е по-скоро сборник с четири големи студии, обединени под общото заглавие „Дидактика на историята – минало и съвремие”. Темите са следните: „Историческата памет на Бургас (стр.7-111); „Балканските войни (стр.111-217); Тодор Живков – от учебниците по история до съзнанието на студентите (стр.217-305);

„Историческата география между училищното образование и обществените нагласи” (стр.305-400).

Общото между студиите е дидактическият поглед за взаимовръзката минало-съвремие. Единият акцент е върху това, как днешните поколения (ученици, родители, баби и дядовци) експонират историята в своето съвремие. Другият е как авторите на учебници, медиите и политиците използват историята в своята професионална дейност.

Част № 1 – „Историческата памет на Бургас”. Изследването проследява състоянието на регионалната историческа памет чрез отношението на местните политици и граждани към историческите символи – имена на улици, площади и паркове, стопански обекти, културни и образователни центрове, паметници и паметни плочи. Наименованието и преименуването на тези обекти с имена от българската и световна история има политически и народопсихологически измерения през целия период от 1879 до 2014 г. Масовите промени и съответната мотивация за това се забелязват основно три пъти – края на 19 век, след 1944 г., веднага след 1989 г. През останалото време също постоянно се правят частични промени. Основните мотиви са национални, политически и възпитателни, като съдържанието винаги отразява духа на времето и политическата конюнктура. Целите на тези действия частично се постигат. След около 20-25 години старите имена на повечето от тези обекти избледняват в съзнанието на повечето граждани, а знанията за съответните имена на исторически личности и географски обекти изчезва.

Част № 2 – „Балкански войни”

Изследването предлага един по-различен поглед върху темата за войните. Проследено е присъствието на темата в българските и балканските учебници по история. Разгледан е вечният въпрос за „вината” неговото присъствие в учебниците, медиите и публичните изяви на политиците. Изследвани са и възможностите на студентите да изграждат есеистично „хипотетична история”. В текста се търси връзката между чисто съдържателните елементи в уроците, методическата им част и породените от това дидактически последици. Проследено е как историческото време и обществената конюнктура влияят върху създаването и възпроизвеждането на учебното съдържание. Направена е сравнителна характеристика между учебниците в три исторически периода – 1913-1944; 1944-1989; 1989-2014. Основните показатели са

няколко: хронология, историческа география, понятиен апарат, явни и скрити внушения към читателите.

Част № 3 – Тодор Живков – от учебниците по история до съзнанието на студентите.

Писането на учебно съдържание за периода след 1944 г. е рискована дейност, още по-рисково е изследването и даването на научни оценки за това учебно съдържание. Затова авторът си е поставил по-ограничени задачи. Първата е проследяване приликите и разликите в материалите за Т. Живков в три ясно обособени периода – 70-те години на 20 век до 1989, от 1989 до 1996 и от 1996 до 2014 г. Изследването не напуска тематичните области на методиката и историческата дидактика. Анализират се основните авторски текстове, методическата част на урока, учебните тетрадки. Целта е да се сравнят и едновременно функциониращите в момента учебници. За шести клас учебниците са на издателствата „Анубис”, „Просвета” и „Азбуки-Просвета”. За дванадесети клас това са учебниците на издателства „Просвета”, „Планета-3”, „Кръгзор”, „Слово” и „Анубис”. Изводите на автора винаги биха могли да бъдат оспорени поради характера на материята, затова стремежът е бил за максимална обективност и известна предпазливост. Видно е за съдържанието на урочните текстове и методическата част, че днес все още не би могло да има безспорна оценка. Частично е проучена т.нар. „домашно-битова” устна история, като са сравнени чрез студентски есета мненията на три поколения за личността на Т. Живков. Текстът е предназначен да помогне на ученици, учители и родители за ориентацията им по един сложен въпрос, политизиран от медиите и от близки до историята обществени науки, за съжаление, и от част от авторите на учебници.

Част № 4. „Историческата география между училищното образование и обществените нагласи”. Историческата география в училищното образование е една слабо изследвана тема в методическата наука. Изследването е провокирано и явно от намаляващите знания на учениците и кандидат-студентите по историческа география. В текста се изследва съдържанието на учебниците, атласите и контурните карти. Търсят се възможностите за подобряване на интердисциплинарните връзки между история и география. Проучени са възможностите за увеличаване на знанията чрез все по-малко използваните днес учебна екскурзия и други извънкласни форми на работа. Изследването е практико-приложно и няма претенциите да се занимава с теорията на

историческата география, която все не може да бъде разделена от академичните среди в двете науки. Проучени са знанията и пропуските в кандидатстудентски теми, матури, олимпиади, национални състезания, ученически проекти по история и гражданско образование.

Статии, студии – 2005 – 2014г. :

3. Дидактически проблеми на кандидатстудентската тема по история – или сериозно за "бисерите". – Сб. : Националното историческо образование. В памет на Стефка Коларова. В. Търново, 2005г., стр. 233-239.

В статията се прави академичен анализ на грешките в кандидатстудентските теми по история. Причините се търсят в несъответствията между психологията на възрастта и учебното съдържание, в липсата на интердисциплинарни връзки между история, география и литература, в липсата на умения за писане на текст, различен от учебното съдържание и изискванията на матурите.

4. Историческата география и туризма при обучението по родинознание 3 / 4-ти клас. – Сб. Управление и образование, Б. 2005, № 2, стр. 173-175.

Статията разглежда ролята на туризма и учебните екскурзии при формирането на историко-географските представи на учениците от началния курс на обучение. Разглеждана е връзката между учебното съдържание и извънкласната дейност, ролята на снимковия материал за онагледяване на туристическите обекти, свързани с историята на България.

5. Дидактическите преходи на историята – от училище към университет, от университет към обществено образование. – Сб. : Понятия, времена, промени. Историческо образование. Варна, 2005г., стр. 157-168

Материалът изследва знанията на учениците в междинна фаза от тяхното развитие след края на 12-ти клас – матури и кандидатстудентски изпити. Следва проучване на студентските нагласи спрямо историята във втори и четвърти курс на тяхното обучение, както и очакванията им за мястото на история в тяхното бъдеще. Посочват се основните пътища, по които историята стига до гражданите във времето, когато те вече не са ученици и студенти.

6. Знанията на учениците за историческата география при обучението по родинознание (Човекът и обществото в 3-ти – 4-ти клас). – Сб.: Осигуряване и оценяване на качеството на обучението. С. 2005г. , стр. 248-250

Статията изследва знанията на учениците в междинната област между историята и географията, както и отношението на учителите към преподаване на интердисциплинарна материя. Предложени са текстове, задачи и упражнения за повишаване на знанията.

7. Опити за деидеологизация и демитологизация в учебниците по история след 1989г. – Сб. Черно море между Изтока и Запада: митове, идеология, история. С., 2005, стр. 226-231.

Изследването проследява опитите на десетки автори от периода 1989-1996 г. да „деполитизират“ и „деидеологизират“ преподаването на историята в училище и промяната на учебното съдържание. Обърнато е внимание на ролята на политическата конюнктура и медиите върху този процес.

8. Глобализацията в изучаването на "Свят и личност" в 12 клас. – Сб. Управление и образование, Б. 2006г., № 2, стр. 273-275

Темата на проучването обхваща бързото налагане на идеята за „глобалното“ в българското историческо и най-вече в т.нар. гражданско образование. В последните петнадесет години в учебният предмет „Свят и личност“ съвсем в духа на комунистическото образование след 1944 г. се прави опит за налагане на нова идеологизация, противоположна на тази до 1989 г.

9. Дидактико-понятийни интерпретации за началото на Втората световна война. – Сб.: Преломни времена. Юбилеен сборник в чест на 65-годишнината на професор Любомир Огнянов. С., 2006, стр. 41-49

Статията изследва понятийния апарат, свързан с началото на Втората световна война в български и чужди изследвания, в българската учебна литература. Проследява се бързата промяна на понятията в началото на 90-те години на 20 век, въздействието на тази нова понятийна система върху учители и ученици.

10. Историята в предучилищното възпитание на децата – регионални измерения в град Бургас – 1982-2002г. – Сб: Подготовка на учители и социални педагози в навечерието на европейската интеграция. С., 2006, стр. 109-113

Темата засяга ролята на историята, идеологията и краезнанието в дейността на ЦДГ „Ален Мак” (1982-2002). Показана е ролята на празнично-юбилейната система на социализма до 1989 година и постепенната ѝ замяна с традиционната християнска празнично-юбилейна система. Показани са инициативи и методики, чрез които децата се възпитават в патриотичен дух още преди първи клас.

11. Македония в българо-сръбските дискусии за Западните покрайнини – 1990-1995г. (дидактически аспекти) – Сб.: Учител на учителите. Юбилеен сборник в чест на професор Йордан Шопов. С., 2006, стр. 238-243.

Статията проследява връзките и паралелите, които се правят между Македония и Западните покрайнини в българските учебници по история и българския печат. В медиен план е показана и сръбската позиция по въпроса. Проследени са и взаимовръзките минало-настояще-бъдеще, които се правят най-вече от журналисти и политици.

12. Социалната история и социалните реалности в преподаването на "Свят и личност" в 12-ти клас (2002-2006). – Сб.: Социалната педагогика - история, теория, практика. С. 2006г., стр. 315-319

Статията показва доста конюнктурното използване на социалната тематика и изкуственото ѝ обвързване с интеграцията на България в Европейския съюз. Темата се вписва в апологетиката на либерализма, характерна за част от учебниците по „Свят и личност”. Съдържането е нещо като огледален антипод на подобни учебници от времето на социализма. Понятията са различни, но внушенията за ново „светло бъдеще” са идентични.

13. Историческата география в националното състезание по „Гражданско образование“ през 2007г. (Проекти за възрастова група от 1-ви до 4-ти клас). – Сб.: Приемственост и перспективи в развитието на педагогическата теория и практика. С., 2007, стр. 409-412.

Статията показва присъствието на историческата география в извънкласната работа на учениците и участието им с проекти в националното състезание по Гражданско образование през 2007 г. Изследвани са седемдесет проекта, класирани на финалния кръг. Оценена е методиката на работа, понятийния апарат, количествените характеристики, нагледността.

14. Историческата география в православно-краезнанието (тестове, задачи, упражнения). – Сб : Пети "Светиниколаевски" православно-образователни четения. Б, 2007г., стр. 133-145.

Изследването показва нивото на знанията на изследваните ученици, свързани с църквите и манастирите по българските земи. Предложени са тестове, задачи и упражнения, които биха могли да подпомогнат повишаване на тези знания. Поставен е акцент както върху общонационалните православно-краезнанието, така и върху знанията за църкви и манастири в определени райони (православно-краезнанието).

15. Обществено-политическата конюнктура в националното състезание по „Гражданско образование“ през 2007г. / Проекти за ученици от 1 до 12 клас/. Сб. Управление и образование. кн.2 т.3. Б. 2007г. стр. 38-43

Изследването показва налагането на новата обществено-политическа конюнктура в голяма част от ученическите проекти по Гражданско образование. В тази нова идеологизация се включват и част от учителите като ръководители на проектите. В близо 30% от проектите личи стила и съдържанието на старите организации – чавдарчета, пионерчета, комсомолци. Нови са понятийния апарат и външнополитическата ориентация.

16. Пространството на историята в обучението по "Свят и личност" в 12 клас. – Сб.: Историки. Т.2. Научни изследвания в чест на доц. д-р Стоян Танев. По случай неговата 70-годишнина. Ш., 2007г., стр 866-868

Статията показва съзнателното принижаване ролята на историята в учебниците по „Свят и личност“, писани от автори от близки до историята обществени науки. Пренебрежението е към историческите факти, подменяни са точните исторически понятия с други. По същество текстовете откъсват учениците както от историята, така от реалността. Всъщност, текстовете възпроизвеждат идеи от недалечното минало, но с променена терминология.

17. Атон (Света гора) и манастирите по българските земи в училищното историческо образование. – Сб.: Етнически и културни пространства на Балканите. Сборник в чест на проф. дин Цветана Георгиева. Ч. I. Миналото – исторически ракурси. С., 2008г., стр. 754-776

Студията показва присъствието на манастирите в Света Гора (Атон) и манастирите по българските земи в учебниците по история и другите дидактически средства. Показани са знанията и слабостите при изучаването на религиозната проблематика, все по-намаленият интерес към нея от страна на учители и ученици.

18. Българското образование – условия за интеграция в ЕС. – Сб.: Приобщаване на българските граждани към Европейските културно-исторически ценности. С., 2008г., стр. 53-59

В статията се сравняват идеите за европейска интеграция на българското национално историческо образование и общите документи, които периодично се обсъждат и приемат от ЕС. С известна доза скептицизъм се посочват разликите във финансирането, администрирането, целите на образованието, невъзможността за пълно унифициране поради фактическото разнообразие в европейските държави.

19. Дидактически проблеми на историческата география. Сб. Управление и образование. Б. 2008г., том 4, кн. 3, стр. 263-267

В изследването се засягат общи теоретични проблеми на историческата география в училище и извън него. Конкретизацията показва как и доколко учениците и авторите в медиите възприемат историко-географските обекти. Сравнени са знанията за историческите имена и днешните названия на даден географски обект.

20. Медийната история в системата на историческата дидактика. – Сб.: Икономика на знанието – възможности и предизвикателства пред висшето образование. Б. 2008г.,стр. 28-33

Статията показва методите за трансформирането на академичната история в медиен текст. Посочени са добри и лоши практики, анализирани са предпочитаните и пренебрегвани теми. Дадени са успешни и неуспешни опити за използването на историята в медийните политически дискусии.

21. Поречието на р. Струма в учебниците по история и историко-географските представи на учениците. – Сб.: Краеведски публикации в литературния алманах "Струма" (1982-2007). В. Търново, 2008г., стр. 63-71.

Темата е свързана с регионално изследване по историческо краезнание. Описано е присъствието на поречието на река Струма в учебниците и учебните помагала, атласите и контурните карти. Дадени са данни, макар и непредставителни за цяла България, доколкото учениците имат знания за югозападната част на страната (Пиринска Македония).

22. Църквата и историческото краезнание в историко-географските представи на учениците от 12-ти клас. – Сб.: Шести "Светиниколаевски" православни образователни четения. Б., 2008г., стр. 278-286

Статията е свързана с ученическите знания в 12 клас и в кандидатстудентските теми, касаещи религиозни теми – факти, понятия, историческа география. Предложени са нови примерни задачи и упражнения в помощ на ученици, учители и кандидат студенти.

23. Историческата география в изпитната тема "Църковно-националната борба през Възраждането". – Сб.: Седми "Светиниколаевски" православни образователни четения. Б., 2009г., стр. 140-157.

Изследването показва нивото на знанията на кандидат студентите от писмените работи. Сравнени са петте алтернативни учебника за 12-и клас и атласите. Резултатите показват сравнително слабите знания на вече завършилите средно образование ученици.

24. Слагането на портретите и късането на страниците – училището в с. Реброво (1944-1956г). – Сб.: Историк със съдба на творец и преподавател. Сборник в чест на 60-годишнината на проф. дин Людмил Спасов. Т. I., В. Търново, 2009г., стр. 243-251

Проследени са промените в образователната система и възпитанието на учениците в ОУ „Петър Берон“. Акцентът е върху промените след 1944г. в историческото образование и същността на обществено-политическите

преобразувания, новите празници и ритуали, външните влияния върху дейността на училището.

25. "Трамваят на БСП" и медийната употреба на историята през 2008-2009г. Сб.: Университет, практика, професия. Б., 2009г., стр. 60-70

Статията изследва медийните дискусии около една политическа реклама и представянето на книга, свързана с историята на социализма. Съпоставени са противоположните мнения, медийния език на историята, връзката минало-съвремие, която правят историци, журналисти, политици.

26. Българите в Молдова и Украйна в учебниците по история на България. Сб.: Българите от Молдова и Украйна – език, литература, история, култура и образование. С. 2009г., стр. 227-232

Статията показва доколко присъстват в учебниците по история част от външните българи – тези от Молдова и Украйна. Посочват се научните фактори за увеличаването на присъствието им в учебниците. Посочват се обществено-политически причини, за периодичното намаляване на тяхното присъствие. Установени са сравнително слабите знания и историко-географски представи на днешните ученици за българската диаспора.

27. Балканските войни – медийни дискусии по въпроса за вината. Сп. Съвременна хуманитаристика. Бр. 2, Б. 2010г., стр. 34-39

Изследването проследява медийните дискусии върху един важен въпрос от новата българска история – вината за загубената Междусъюзническа война през 1913 година. Темата е класически пример за превръщането на едно външнополитическо и национално събитие в безкраен медиен спор върху историята и нейните последици за днешните съвременници.

28. Образование между гората и гарата – училище „Петър Берон“ - с. Реброво 1906-1946г. Сб.: Научни известия на Ю.З.У. „Неофит Рилски“ - правно-исторически факултет. Г. 6. Кн. 1-2. Бл.2010г., стр. 337-347

Статията проследява четири десетилетия от историята на едно селско училище в село Реброво, Софийско. Това са едни от трудните години за българското образование. Училището е класически пример за липсата на възрожденски традиции в селата около София, за липсата на взаимовръзка между образователната институция и обществото.

29. Историческата алтернатива през 1945г. – Германия като победителка. Сб. Взаимодействието – теория, практика : ключови проблеми и решения. Том 4, Б. 2011г., стр. 104-108

Статията е опит за едно начало и тестване на т.нар. „хипотетична история” в България. Оценени са опитите на студентите да разсъждават и правят исторически конструкции върху една нереализирана история.

30. "Църква и религия в учебниците по" Гражданско учение" – 1878-1944г". Сб. Девети Светиниколаевски православни образователни четения, Б. 2011г., стр. 146-160

Статията е едно изследване за мястото и ролята на религията и църквата в учебниците по гражданско учение през периода 1878-1944г. Основната тема е борбата за запазване светския характер на училището, едновременно с издигане и запазване авторитета на църквата.

31. Тодор Живков в учебниците по история. Сб. Жив пред българската история. С. 2012г., стр. 287-337

Студията показва огромната промяна в отношението към една историческа личност в учебниците по история. Проследена е увеличаващата се апологетика от 70-те години до 1989 г. Следва пълното отричане в първите години на прехода (1989-1996). И в двата периода учебниците не следват логично постиженията на академичните изследвания, а изпълняват политически поръчки според съответната конюнктура.

32. Сто години Тодор Живков – ученически спомени и студентски анализи. Сб. Празнично-юбилейната история. С. 2012г., стр. 302-313.

Статията се опитва да направи паралел между знанията, давани от учебниците и т.нар. устна (домашна) история. Изследвани са знанията на студентите

второкурсници, получени в училище, информацията от домашната среда и влиянието на медиите. Като цяло се очертават слаби знания за съвременната българска история, същевременно силен интерес към нея, засега неподплатен с информация.

33. Отечественият фронт и 9 септември 1944г. в учебниците по история от втората половина на XX – началото на XXI век. Сб. История на Отечествения фронт / съюз в България. т.2. С. 2012г., стр. 183-197

Проследено и сравнено е присъствието на организацията Отечествен фронт в учебниците по история и нейната роля за събитията преди и след 1944 г. Сравнението на учебниците преди 1989 г. и след това показва надмощието на политическата конюнктура над академичната история при съставяне на урочния текст.

34. Балканските войни в българските и балканските учебници по история. Сб. 100 години Балканска война, 100 години свобода за Родопите. С. 2013г., стр. 311-357.

Студията е опит за цялостно изследване на учебното съдържание от 1913 до 2014 година. Авторът съзнателно се е дистанцирал от възпитателните функции на тези уроци и празнично юбилейните клишета свързани с Балканските войни. Налага се мнението за доста едностранният български поглед върху събитията и съответно невъзможност да се направят правилните изводи.

35. Хипотетична история – България като победителка през 1913г. Сб. История, манипулации, обществени рефлексии. С. 2014г., стр. 30-44

Статията е втория опит на автора да използва възможностите на хипотетичната история за проверка на знанията и развиване логическото мислене на ученици и студенти. Резултатът показва засега желание да се конструира хипотетична история, но при все по-намаляващи исторически знания.

Рецензии:

36. Моят роден град Бургас (рецензия). Учебна програма по краезнание. (автор : З. Дечев). Б. 2012г., стр. 2-4

Рецензията оценява положително усилията на автора да създава методики и подбира учебно съдържание, свързани с регионалната история. Програмата е насочена към учителите от региона, които искат да подобрят знанията на учениците и отношението им към родния край.

Съставителство на сборници:

37. Празнично-юбилейната история. София 2012г. (съставителство с Юрий Тодоров).

38. История, манипулации, обществени рефлексии. София 2014г. (съставителство с Юрий Тодоров).